

РОЗДІЛ II

Проблеми двостороннього й багатостороннього міждержавного співробітництва

УДК 327:008(477+438)

О. Ф. Моцик – Надзвичайний і Повноважний Посол України в США;

Р. І. Коцан – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Г. В. Копачинська – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Новий вимір польсько-українського гуманітарного співробітництва

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Проаналізовано передумови та чинники здійснення польсько-української двосторонньої співпраці в гуманітарній сфері. Розглянуто основні проблеми гуманітарної співпраці в процесі здійснення польсько-українського транскордонного співробітництва. Досліджено основні шляхи вирішення проблемних питань гуманітарного співробітництва та їх вплив на подальше польсько-українське стратегічне партнерство.

Ключові слова: гуманітарна сфера, співробітництво, регіон, Польща, Україна, освіта, наука, культура, транскордонне співробітництво.

Моцик А. Ф., Коцан Р. І., Копачинская Г. В. Особенности трансграничного польско-украинского сотрудничества в гуманитарной сфере. Проанализированы предпосылки и факторы осуществления польско-украинского двустороннего сотрудничества в гуманитарной сфере. Рассмотрены основные проблемы гуманитарного сотрудничества в процессе осуществления польско-украинского трансграничного сотрудничества. Исследованы основные пути решения проблемных вопросов гуманитарного сотрудничества и их влияние на дальнейшее польско-украинское стратегическое партнерство.

Ключевые слова: гуманитарная сфера, сотрудничество, регион, Польша, Украина, образование, наука, культура, трансграничное сотрудничество.

Motsyk O. F., Kotsan R. I., Kopachinska H. V. The Features of the Polish-Ukrainian Transborder Collaboration in the Humanitarian Sphere. Pre-conditions and factors of the Polish-Ukraine bilateral collaboration in the humanitarian sphere are analysed. The basic problems of humanitarian cooperation in the process of the Polish-Ukrainian transfrontal collaboration are considered. The basic ways of humanitarian problem decision and its influence on further Polish-Ukraine strategic partnership are investigated.

Key words: humanitarian sphere, collaboration, region, Poland, Ukraine, education, science, culture, transfrontal collaboration.

Постановка наукової проблеми та її значення. Значний вплив на розвиток прикордонних територій України й Польщі здійснює транскордонне співробітництво в гуманітарній сфері. Воно охоплює співпрацю в галузі освіти, науки, культури, взаємні візити делегацій працівників регіональних і місцевих державних установ, студентів та науковців, співпрацю представників ЗМІ й правоохоронних органів країн, проведення спільних навчальних курсів та міжнародних конференцій із питань транскордонного співробітництва. Тому дослідження проблем й особливостей двосторонньої польсько-української гуманітарної співпраці на сучасному етапі є надзвичайно важливим і необхідним, потребує належної уваги кожної зі співпрацюючих сторін.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Сьогодні проблема гуманітарної співпраці між сусідніми державами – Польщею та Україною – досліджується недостатньо. Вивчення певних аспектів польсько-українського гуманітарного співробітництва проводили такі науковці, як Б. Андрушків [1], М. Зюльковські [4], О. Ляшев [5], О. Лютак [6], В. Помикало [7] та інші. Проте відсутні комплексні

дослідження у сфері гуманітарної співпраці між Польщею та Україною, проблем її реалізації та особливостей проведення. Здебільшого досліджувалися якісь певні аспекти двосторонньої співпраці в межах політичної чи економічної взаємодії сусідніх країн, проте не було проведено комплексного дослідження гуманітарного складника польсько-українського співробітництва.

Основні чинники та передумови здійснення двосторонньої гуманітарної співпраці між Польщею й Україною досліджувалися такими авторами, як М. Зюльковські [4] й О. Ляшев [5]. У своїй праці «Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи» М. Зюльковські [4] вказав на сильні та слабкі сторони гуманітарної співпраці обох взаємодіючих країн Польщі та України.

Проблемам двосторонньої гуманітарної співпраці між Польщею й Україною присвячені праці таких науковців, як Б. Андрушків [1], О. Лютак [6], В. Помикало [7] та інші. Вони висвітлили не лише проблемні сторони гуманітарної польсько-української співпраці, але й указали шляхи їх вирішення.

Аналіз останніх публікацій показує, що особливості гуманітарної двосторонньої співпраці між Польщею та Україною досліджувалися недостатньо. Ця проблема переважно висвітлюється в інформаційному режимі на сторінках періодичної преси, що зумовлює потребу узагальнення та проведення глибшого аналізу комплексу проблем і особливостей, пов'язаних з здійсненням двосторонньої гуманітарного польсько-українського співробітництва.

Мета статті – дослідження особливостей польсько-українського транскордонного співробітництва в гуманітарній сфері.

Основними **завданнями**, котрі вирішувалися в процесі дослідження, були аналіз основних причин та чинників ведення двосторонньої співпраці між Польщею й Україною в гуманітарній сфері; дослідження проблемних питань гуманітарної співпраці; визначення їхніх характерних рис та особливостей; аналіз стану вирішення проблемних питань польсько-українського гуманітарного співробітництва на сучасному етапі, його впливу на двосторонні відносини між сусідніми державами.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Важливим інструментом підтримки транскордонного польсько-українського гуманітарного співробітництва, відповідно до Закону України Про транскордонне співробітництво, є Державна програма розвитку транскордонного співробітництва.

Польсько-українське гуманітарне співробітництво на сучасному етапі розвивається досить динамічно. Про це свідчить постійно налагоджений обмін творчими колективами з України й Польщі, з успіхом проходять музичні конкурси та фестивалі. Зокрема, Міжнародний фестиваль «Поліське літо з фольклором» (відбувається на території Люблінщини й Волині), Міжнародний фестиваль євро регіону «Буг» в іграх (Люблінське воєводство, 22–23 серпня 2005 р.), Міжнародний фестиваль духових оркестрів (щороку в червні у Свиднику), Міжнародний театральний фестиваль Театральні конфронтації (щороку в жовтні в Любліні), Міжнародні фольклорні зустрічі (щороку в липні–серпні в Любліні), театральний проект Україна–Польща–Європа (щороку в листопаді–грудні в Любліні) [8].

У рамках євро регіону «Буг» регулярно здійснюється обмін делегаціями працівників державних установ Волині та Люблінщини, під час яких відбувається вивчення й перейняття досвіду польських колег з питань організації самоуправління, роботи з кадрами, формування та розвитку фінансових систем. У березні 2003 р. делегація Іваничівського району Волинської області у складі голів райдержадміністрації й ради побували у гміні Мірче Польщі на запрошення її голови Е. Залогі. Цей візит став продовженням ділового та культурного співробітництва, підкріпленого угодою про співпрацю, яка була підписана обома сторонами в Іваничах у кінці 2002 р. Під час візиту укладено ще одну угоду, якою передбачено координацію й концентрацію зусиль на спорудження вантажного автопереходу Кречів–Крилов [2].

14–15 листопада 2005 р. з ініціативи Центру громадських молодіжних організацій Волині «Наша справа» та Фондації розвитку Люблінщини в межах проекту «Польсько-українська платформа співпраці». Роль громадського, приватного, неурядового секторів у розвитку демократії Люблінське воєводство відвідала делегація Горохівського району в складі 30 представників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій. Під час візиту обговорювалися питання налагодження партнерських відносин між регіонами, економічної й культурної співпраці.

24 листопада 2005 р. у Луцьку в межах Проекту PHARE 2003 «На спільному шляху. Покращення стандартів транскордонної співпраці органів самоврядування Любліна й Луцька», проведено українсько-польські курси, під час яких порушувалися питання подальшого розвитку вже започаткованої співпраці між містами, налагодження нових контактів у гуманітарній сфері [4].

Важливими для зміцнення транскордонного співробітництва між країнами є зустрічі, пов'язані з ушануванням пам'яті співвітчизників обох держав. 25 вересня 2004 р. на закарпатській ділянці українсько-польського кордону у Великоберезнянському районі відбувся День добросусідства суміжних регіонів – Закарпатської області та Підкарпатського воєводства. У святі взяли участь ветерани Другої світової війни, представники творчої інтелігенції, ділових кіл обох областей. Відбувся концерт аматорів сцени із Закарпаття й Підкарпаття, а також розгорнуто виставки промислових товарів і художників обох областей, виробів народних майстрів, проведено презентацію інвестиційних можливостей Закарпаття [5].

4 листопада 2005 р. відбулася зустріч голови Волинської облдержадміністрації В. Бондара з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Польща в Україні Я. Ключковським і Генконсулом Республіки Польща в Луцьку В. Галонзкою. На зустрічі обговорювалися питання співпраці українських та польських громадських організацій із відновлення поховань вояків армії УНР на території Польщі й легіонерів армії Пилсудського на Україні. Після завершення зустрічі відбулось урочисте відкриття фотовиставки «Пам'ять без кордонів», де презентовано матеріали, зібрані під час багатоетапної практичної роботи з реалізації відповідної українсько-польської програми.

Також 8 листопада 2005 р. у Ковелі за участю голови Волинської облради В. Дмитрука, заступника голови облдержадміністрації В. Карпука та польської делегації на чолі з головою постійної депутатської комісії Сеймику Люблінського воєводства Г. Макаревичом відбулись урочистості з нагоди відкриття меморіальної дошки й алеї українсько-польської дружби в міському парку імені Т. Шевченка, де висаджено більше 500 декоративних дерев, привезених із Польщі. Після урочистості відбулося нагородження відзнаками За заслуги перед євро регіоном «Буг» В. Войнаровського (директор відділу культури в Луцьку, співорганізатор Міжнародного Поліського літа з фольклором) [6]. Такі події сприяють посиленню гуманітарних зв'язків між прикордонними регіонами обох країн і взагалі між державами.

Із 2007 р. розпочався новий бюджетний цикл Європейського Союзу, розрахований на 2007–2013 рр. Фінансова підтримка надається й буде надаватися країнам-сусідам ЄС на впровадження Європейської політики сусідства через новий Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП). Основна мета ЄІСП – підтримка сталого розвитку, зближення політики та стандартів країн-сусідів і країн-членів ЄС.

У межах ЄІСП реалізується 15 програм прикордонного співробітництва, у тому числі Програма прикордонного співробітництва «Польща–Білорусь–Україна» (далі – Програма) – фінансування якої становить 186,2 млн євро. Період її реалізації – від дати затвердження Європейською комісією до 31 грудня 2016 р.

Облдержадміністрація постійно надавала методологічну та консультативну допомогу потенційним учасникам цього проекту. Зокрема, разом із представниками Спільного технічного секретаріату проведено низку семінарів і тренінгів для потенційних бенефіціарів для їхньої участі в першому конкурсному наборі проектів на співфінансування в межах Програми. Під час заходів відбулася її презентація, а також поінформовано про умови набору, аплікаційні документи для першого раунду проектних пропозицій, вимоги до заповнення аплікаційної форми й додатків до неї, проводилося навчання зі складання заявок.

Для ефективного використання можливостей Програми розпорядженням голови облдержадміністрації №255 від 30 липня 2010 р. «Про реалізацію в області Програми прикордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2007–2013 рр.» створено координаційну групу з питань реалізації в межах цього програмного документа.

Загалом, під час I раунду Програми підготовлено 307 проектних заявок, 93 із яких подані українською стороною, у т. ч. 32 – суб'єктами транскордонного співробітництва Волинської області.

23–24 листопада 2010 р. у с. Бяловежа (РП) відбулося чергове засідання Спільного моніторингового комітету Програми прикордонного співробітництва «Польща–Білорусь–Україна» на 2007–2013 рр., на якому розглянуто проекти, відібрані й запропоновані для фінансування Спільним технічним секретаріатом та Оціночним комітетом Програми.

У процесі засідання на співфінансування Спільний моніторинговий комітет затвердив 21 проект на загальну суму майже 17 млн євро. На жаль, серед них немає жодного документа, розробленого волинськими аплікантами. У переліку відібраних – 12 будуть реалізовуватись із залученням українських партнерів, у т. ч. три проекти – з Волинської області, зокрема:

- проект «Чиста вода в гирлі річки Буг – транскордонна система водопостачання в Грубешові й Володимирі-Волинському» (загальна вартість – 0,38 млн євро);
- проект «Разом безпечніше» (загальна вартість – 1,43 млн євро);

– проект «СОС – безпечне співіснування людей та бездомних тварин у польсько-українському прикордонні: Львів, Люблін, Луцьк, Івано-Франківськ» (загальна вартість – 0,27 млн євро) [3].

Водночас із метою активізації соціально-економічного, науково-технічного, екологічного, культурного розвитку суб'єктів транскордонної та міжрегіональної співпраці рішенням обласної ради № 2/46 від 28 грудня 2010 р. було затверджено Регіональну програму розвитку транскордонного і міжрегіонального співробітництва на 2011–2012 рр.

Основними напрямками її виконання стали:

– розширення інтеграційних процесів із метою підвищення конкурентоспроможності області, забезпечення її сталого розвитку на сучасній технологічній основі та високого рівня продуктивності праці й зайнятості населення;

– удосконалення механізму взаємодії з питань розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва на державному й місцевому рівнях;

– висвітлення інвестиційних можливостей області на міжнародних форумах, семінарах, конференціях, виставках та ярмарках тощо, а також у зарубіжних засобах масової інформації;

– участь у програмах структурних фондів Європейського Союзу та інших із метою отримання технічної допомоги;

– сприяння розвитку прикордонної інфраструктури тощо.

Важливим є співробітництво правоохоронних органів прикордонних регіонів обох держав. Зокрема, розвивається співпраця між Інспекцією цивільної оборони в Кросно та відповідними установами у Львівській області. Досить частими стали взаємні візити представників правоохоронних органів Волині й Люблінщини.

Однією з форм транскордонного співробітництва в гуманітарній сфері є співпраця в галузі освіти та науки, зокрема взаємне вивчення методів і систем навчання, надання взаємної практичної допомоги в підготовці кадрів, а також проведення конференцій за участю представників України й Польщі.

Однією з перших конференцій слід назвати міжнародну конференцію «Роль і завдання публічних бібліотек у процесі системної трансформації», яка проходила в Іваничі-Здрої у вересні 1996 р. Таким чином започатковано співпрацю між бібліотеками та їхніми працівниками з різних регіонів Карпатського євро регіону. Наступна подібна конференція відбулася в 1997 р. в Мішкольці (Угорщина).

29 вересня–1 листопада 1996 р. в Ужгороді відбувся міжнародний семінар на тему транскордонного співробітництва, пов'язаний із XVI засіданням Ради Карпатського євро регіону за участю експертів Ради Європи та євро регіонів Західної Європи. Було позитивно оцінено результати налагодження міжнародних міжособистісних контактів представників влад регіонів-учасниць й створення соціальної інфраструктури для мешканців регіонів [8].

7–8 листопада 2005 р. у Варшавському університеті проходила міжнародна наукова конференція «Україна – очима поляків, Польща – очима українців», на якій розглядалися історичні та літературознавчі проблеми обох народів. Після конференції українська делегація відвідала Вищу державну професійну школу (ВПШ) у Хелмі. На зустрічі узгоджено програму співпраці між ВПШ у Хелмі й ВНУ ім. Лесі Українки на 2005 й 2006 н. р.

Розвитку співробітництва у гуманітарній сфері сприяє залучення коштів PHARE. У 1999–2000 рр. реалізовано 14 проектів на суму 120 тис. євро. Більшість їх – це спільні заходи та конференції в галузі культури, спорту й удосконалення організаційних структур транскордонного співпраці. З метою посилення наявних структур транскордонного співробітництва на Волині з вересня 2000 р. до кінця 2001 р. реалізовувався спільний проект ТАСІС та Асоціації європейських прикордонних регіонів «Сприяння регіональному розвитку», наслідками якого стали: 1) налагодження зв'язків з іншими організаціями й структурами, задіяними в транскордонному співробітництві; 2) підготовка кадрів для сфери транскордонного співробітництва; 3) організація стажування представників із регіону за кордоном; 4) випуск практичного довідника з проблем транскордонного співробітництва; 5) створення веб-сторінки в Інтернеті [2].

26 січня та 27 січня 2010 року у м. Львові проведено Форум пошуку партнерів у межах реалізації Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2007–2013 та розпочато конференцію Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2007–2013.

У конференції взяли участь представники органів центральної влади Білорусі, Польщі й України (Міністерства закордонних справ Республіки Білорусь, Міністерства регіонального розвитку Польщі та

Міністерства економіки України), представники органів місцевого самоврядування, неурядових організацій та освітніх закладів з вищезгаданих країн. У конференції взяли участь більше 200 осіб.

10–12 лютого 2010 р. у м. Бресті (Республіка Білорусь) відбулася конференція «Перспективи розвитку транскордонного співробітництва в рамках євро регіонів». У ході конференції розглядалися питання досвіду й пріоритетних напрямів українсько-польсько-білоруської прикордонної взаємодії, у тому числі ініціювання та реалізація спільних проектів у межах Програми транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2007–2013 [5].

17 лютого 2010 р. проведено захід у межах проекту ЄС і ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». Розглянуто перспективи дії Проекту на Волині й обговорено стратегію його реалізації на 2010 р.

24 лютого 2010 р. відбувся семінар «Забезпечення відповідності промислової продукції вимогам директив Нового підходу Європейського Союзу (технічне регулювання, оцінка відповідності та стандартизація)». Захід відбувся в межах проекту ТАСІС «Технічна допомога українській інфраструктурі якості». Під час семінару експерти ЄС із Португалії й Болгарії підняли питання відповідності між стандартами ЄС та України, а також про те, що необхідно змінити у вітчизняній системі стандартизації для її вдосконалення. Організаторами згаданого заходу виступило ДП Волиньстандартметрології.

10 березня 2010 р. представники обласної державної адміністрації взяли участь у Національному круглому столі з питань представлення та обговорення 3-го додаткового Протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами стосовно об'єднань євро регіонального співробітництва. У процесі заходу обговорювалися питання щодо підготовки проекту національної доповіді «Про розвиток транскордонного співробітництва в Україні у 2010 році»; підходів до розробки нової редакції Закону України «Про транскордонне співробітництво»; результатів першого засідання робочої групи з питань міжрегіонального співробітництва міжурядової українсько-білоруської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва; підготовки до ратифікації Україною третього додаткового протоколу до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами.

12 березня 2010 р. у Луцькому національному технічному університеті відбувся міжнародний семінар «Транскордонне співробітництво як форма розвитку міжнародної економічної інтеграції». На ньому обговорювалися проблеми та перспективи європейської і євроатлантичної інтеграції України.

22 квітня 2010 р. у навчально-методичному центрі профспілок м. Луцьк відбулася конференція «Новітня соціальна технологія – міні-гранти як механізм вирішення проблем місцевої громади». На конференції піднімалися питання щодо ролі місцевих органів влади в питаннях активізації громади, залучення бізнесових структур до розв'язання проблем громади, а також ролі ЗМІ у їх вирішенні.

На сьогодні між адміністративно-територіальними одиницями області та Республікою Польща укладено 12 міжрегіональних угод. На виконання цих документів представники органів влади й підприємницьких структур залучаються до участі в міжнародних зустрічах, конференціях, форумах, виставках і ярмарках [7].

Наприклад, 3–4 лютого 2011 р. голова облдержадміністрації Борис Клімчук та представники ділових кіл Волині взяли активну участь у роботі економічного саміту Польща–Україна, який проходив у столиці сусідньої держави. Потрібно відзначити, що перед учасниками виступили не тільки урядовці, бізнесмени з обох країн, котрі працювали в спеціальних комісіях, а й глави держав – Президент Республіки Польща Броніслав Коморовський і Президент України Віктор Янукович.

20–23 березня 2011 р. у м. Брюсселі (Королівство Бельгія) відбулася конференція та семінар на тему «Східне партнерство», організовані Регіональним офісом у в. м. Лодзі Республіки Польща в Брюсселі. На запрошення воєводи Лодзького воєводства Йоланти Хелмінської участь у цьому заході взяла делегація з Волині на чолі із заступником голови облдержадміністрації Едуардом Стоєвим (угода про співпрацю з Лодзьким воєводством підписана в серпні 2010 р.).

Під час перебування в Брюсселі організовано навчальні візити до Комітету регіонів, Європейського парламенту, Інформаційного центру ЄС, Регіонального офісу м. Лодзі Республіки Польща в Брюсселі, Посольства Республіки Польща в Королівстві Бельгія та Посольства України в цій державі. Під час поїздки відбулися зустрічі з високоповажними особами, під час яких обговорювалися перспективи реалізації ініціативи Східного партнерства на регіональному рівні, що сприятиме соціально-економічному

вирівнюванню регіонів, зменшенню соціальної напруги серед населення, підвищенню рівня підтримки процесу інтеграції до ЄС, а також покращенню інфраструктури.

Серед іншого представники делегації Волині вивчали можливості залучення фінансових ресурсів у рамках Східного партнерства з метою реалізації проектів регіонального розвитку.

Задля активізації гуманітарного напрямку українсько-польської взаємодії налагоджено регулярні обміни делегаціями спеціалістів у галузі культури, туризму, охорони здоров'я. Традиційно насиченим є календар спільних культурних акцій, зокрема, щорічно на Волині проводять традиційні фестивалі «Музичні діалоги над Бугом» та «Поліське літо з фольклором». А туристичний потенціал області був представлений на XVII Міжнародному ярмарку «На зламі культур-2011», що відбувся 25–27 лютого 2011 р. у м. Лодзі.

Окрім того, успішно реалізується співробітництво в галузі науки, практикується широкий обмін студентами, учнями, проводяться спільні дослідження актуальних проблем і випуск наукових видань. Із 2008 р. на базі ВНУ ім. Лесі Українки діє Інститут Польщі, у межах якого здійснюється співпраця в галузі науки [6].

Установлено цивілізовані відносини в діяльності щодо облаштування й збереження пам'ятних для українців місць, воєнних поховань і меморіалів. Зокрема, нині облдержадміністрація спільно з адміністрацією Люблінського воєводства здійснила впорядкування території кладовища загиблих українців у с. Сагрині. На сьогодні там завершено роботи з будівництва меморіалу увіковічення пам'яті загиблих українців у 1943–1944 рр. та благоустрою цвинтаря.

Реалізація подібних проектів необхідна для активізації й зміцнення зв'язків прикордонних регіонів України й Польщі в гуманітарній сфері в межах євро регіонів «Буг» і «Карпатський».

Висновки й перспективи подальших досліджень. Дослідження двосторонньої польсько-української співпраці в гуманітарній сфері є надзвичайно важливим на сучасному етапі двосторонніх відносин сусідніх країн. Це співробітництво проявляється в здійсненні регулярних візитів представниками влади, студентською молоддю, обміні творчими колективами, організацією міжнародних конференцій і семінарів на тему проблем та перспектив транскордонного співробітництва, а також у налагодженні контактів для зміцнення організаційної структури транскордонної співпраці.

Визначення особливостей і вирішення проблемних питань двосторонньої співпраці в гуманітарній сфері позитивно впливатиме на подальше ведення двостороннього співробітництва. На сучасному етапі польсько-українського співробітництва існує низка проблем гуманітарного співробітництва, проте їх кількість незначна. Їх вирішення стає можливим за реалізації спільних гуманітарних проектів та залучення фінансових ресурсів обох країн і європейських структур. Тому співробітництво в гуманітарній сфері повинно мати комплексний підхід до ведення такої співпраці.

У подальших дослідженнях перспективними убачаються комплексне вивчення питань, пов'язаних із двосторонньою польсько-українською співпрацею в гуманітарній сфері, аналіз наявних проблем польсько-українського гуманітарного співробітництва та шляхів їх вирішення.

Список використаної літератури

1. Андрушків Б. Україна і Польща – економічні аспекти співпраці / Б. Андрушків // Економіка України. – 2006. – № 1–2. – С. 143–150.
2. Білорусь, Україна і Польща створюють транскордонний біосферний резерват [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://popschool.at.ua/news/bilorus_ukrajina_i_polshha_stvorjuyut_trankordonnij_biosfernij_rezervat/2011-03-27-337
3. Волинська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Volyn/>
4. Зюлковські М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / М. Зюлковські // Віче. – 2008. – № 6. – С. 72–74.
5. Ляшев О. Україна – Польща: спільність долі / О. Ляшев // День. – 2000. – 18 січ. – С. 4–14.
6. Лютак О. М. Конкурентноспроможність прикордонних регіонів в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України / О. М. Лютак // Збірник наукових праць ЛНТУ. Серія «Економічна історія та економічна теорія». – Вип. 6 (23). – Ч. 2. – Луцьк, 2009. – С. 1–15.
7. Помикало В. Картина перспективного польсько-українського співробітництва / В. Помикало // Персонал. – 2009. – № 7. – С. 52–59.
8. Транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://investvolyn.com.ua/component/content/article/37-2010-06-30-14-16-14/94-2010-07-01-14-14-49.html>

Статтю подано до редколегії
31.10.2011 р.